

تالار گفتگو در باره ۸۵ اختلالات املا نویسی

در این فرصت می خواهیم درباره دانش آموزانی صحبت کنیم که در نوشتن املا مشکل دارند. آنها حروف را می شناسند و مشکل الفبا ندارند ولی املائی آنها پر از غلط است. اختلال این دانش آموزان بیشتر جسمی است تا دلایل دیگر. واضح تر بگویم: محققان عقیده دارند، بدن هر انسانی دارای دونیمه است (نیمه راست - نیمه چپ) و مغز او دارای نیمکره راست و چپ.

هر انسانی در طول عمر، نیمه ای از بدنش به نیمه دیگر برتری دارد. به خاطر این است که افراد راست دست و چپ دست می شوند یا در فوتبال چپ پا یا راست پا می شوند.

اگر در فردی یکی از اعضا با اعضای دیگر بدن هماهنگی نداشته باشد، دچار اختلال می شود. مثلاً در حالی که برتری نیمکره چپ مغز وجود دارد فرد راست دست باشد یا وقتی برتری با چشم راست دانش آموز باشد و او با دست چپ می نویسد و...

برای درمان این اختلالات در دانش آموزان نباید به آنها مشق زیادی داده شود، زیرا نه تنها مشق زیاد و بی هدف، اختلال آن ها را بهبود نمی بخشد، بلکه آن ها را بی علاقه تر نیز می کند. باید ابتدا عضوی را که با بقیه ناهماهنگی دارد را بشناسیم بعد برای قوی شدن و برتری آن تلاش کنیم.

بعضی تست هایی که با آن ها می توان فهمید که برتری با کدام نیمه از بدن است:

برای دست ها: با هر دستی که بنویسد برتری با آن است یا تعدادی ماژیک در دست می گیریم به طوری که یکی از آنها دائم به زمین بیفتد و هر بار از او می خواهیم که او آن را از زمین برداشته و به ما بدهد، با هر دستی که آن را بردارد و به هر دستی از ما که (هر دو برابرند) روبروی اوست بگذارد، برتری با آن دست است.

برای پاها: شوت کردن توپ با پا و عبور آن از بین مانعی (می تواند دروازه کوچکی باشد).

برای چشم: وسط یک کاغذ را سوراخ می کنیم و به دانش آموز می دهیم تا از داخل سوراخ ما را نگاه کند. بدون اینکه خودش بداند از چشمی استفاده می کند که برتری دارد - یا از او می خواهیم که نخ را از داخل سوراخ سوزنی عبور دهد و او جلوی چشم برتر خود می گیرد.

برای گوش: ساعتی را داخل یک کاغذ می پیچیم (به طوری که او نبیند داخل کاغذ چیست) و از او می خواهیم که با گوش کردن بگوید که داخل آن چیست و او کاغذ را جلوی گوش برتر خود می گیرد.

برای بهبود این اختلال باید تمریناتی را

در قالب بازی به آنها بدهیم تا عضو ضعیف آنها برتر شود مثلاً:

برای تمرین دست

می توان به آنها خمیری گلوله ای شکل داد تا با دست ضعیف ورز دهند. (خمیر را هم می توان با آرد، کمی نمک، کمی آب، ساخت که بهداشتی تر می باشد - اگر کمی چرب شود لطیف تر می شود و در داخل کیسه فریزر نگهداری شود تا خشک نشود).

برای هماهنگی دست و چشم

- حمل یک زنگوله با دست ضعیف و راه رفتن سریع به طوری که زنگوله صدا ندهد.
- پرتاب حلقه درون یک چوب صاف
- پرتاب و گرفتن توپ با یک دست.
- دو خط موازی می کشیم و از او می خواهیم تا از وسط دو خط، خطی را طوری بکشد که از هیچ کجا به خط های ما بر خورد نکند. در مرحله بعدی خط ها را به هم نزدیک تر می کشیم.

برای چشم

عینک پلاستیکی که روی شیشه چشم برتر را پوشانده ایم و روی چشم ضعیف باز است را به او می دهیم تا آن را به چشم زده و تکالیف خود را انجام دهد تا چشم ضعیف مورد نیاز برتر شود.

مشکل حساسیت شنیداری

یعنی این که گوش در برابر صحبت ما حساس نیست.

- نباید حنجره معلم بیشتر از گوش دانش آموز فعال باشد.

- نباید هنگام املا گفتن زیاد تکرار کنیم. چرا که حساسیت شنوایی در دانش آموزان کم می شود و آنها تنبل بار می آیند.

- بلند بودن صدای رادیو و تلویزیون حساسیت شنوایی را کم می کند.

برای تمرین قوی کردن حساسیت شنوایی می توان:

مسابقه دیکته نویسی با صدای بلند برگزار کرد که در هر مرحله صدای ما یواش تر می شود و تعداد کلمات بیشتر و هر کدام زودتر نوشتند (بدون غلط) برنده اند.

تعریف املا

«املا»، کلمه ای عربی است. و از نظر لغوی به معنای «مهلت دادن» و «پر کردن» بوده و به معنی «رسم الخط» نیز آمده است و در اصطلاح «طریقه نوشتن کلمه» یا «فن درست نویسی».

«دیکته»، کلمه ای است فرانسوی به معنی مطلبی که کسی بخواند و دیگری بنویسد. می توانیم آن را از «برنویسی» یا «گفتار نویسی»

بنامیم.

هدف های املا

هدف هایی که عیناً در کتاب روش های تدریس فارسی ابتدایی ویژه مراکز تربیت معلم آمده است:

۱. ارزشیابی و تمرین آنچه که دانش آموزان در کتب درسی خود آموخته و تشخیص توانایی آنها در نوشتن صحیح کلمات.

۲. آموختن کلمه رایج و مورد نیاز در زبان امروز برای کمک به خواندن و نوشتن.

۳. تعلیم آیین نگارش و نوشتن صحیح کلمات و یادگیری شکل معانی و مفاهیم کلمات جدید و موارد استعمال آنها.

۴. تشخیص نقایص املائی دانش آموز و کوشش برای رفع اشکالات و افزایش دامنه اطلاعات لغوی او.

علاوه بر موارد فوق می توان هدف های جزئی تری در آموزش املا دنبال کرد که به دنبال موارد فوق می آوریم.

۵. رسیدن به مرحله خودآموزی.

۶. شاگرد به تدریج دقیق و ظریف و زیبایی های خط فارسی را درک نموده و در موقع نوشتن مراعات نماید.

۷. تقویت حافظه بصری یعنی شکل لغات و کلمات با توجه به معنی و مفهوم و معانی آنها در ذهن، پایدار بماند.

۸. افزایش تدریجی تحمل فراگیران در نوشتن متن های طولانی و سرعت نوشتن آنها.

۹. تقویت مهارت گوش دادن.

۱۰. ایجاد هماهنگی بین چشم، گوش و دست.

پس با این اوصاف می توان دریافت که ساعت املا، صرفاً ساعت دیکته گفتن معلم و نوشتن شاگرد نیست. لیکن باید در نظر داشت که املا نیز مانند سایر دروس باید آموزش داده شود، نه این که فقط از این درس ارزشیابی به عمل آید.

شیوه های آموزش املا نویسی

چه زمانی املا را آموزش می دهیم؟ معلمانی که فقط دیکته گفته و تصحیح کرده اند، روخوانی فارسی و مشق نویسی از درس های کتاب را مطرح می کنند، در صورتی که یادگیری از طریق رونویسی و املا فقط با تکیه بر حافظه بصری انجام گرفته و این نوع یادگیری پایین ترین سطح یادگیری و محکوم به فراموشی است. برخی همکاران فرهنگی معتقدند که رونویسی انجام نشود، املائی دانش آموزان خراب می گردد.

آموز بگوئیم، دانش آموز یک کلمه به کلمه ما اضافه و در گوش دوستش بگوید. کودک ۲ علاوه بر ۲ کلمه فوق کلمه سوم را اضافه و به دوستش بگوید و ... در پایان جمله را از یکی می‌خواهیم تا ببینیم به چه شکلی در آمد. این بازی گروهی است.

ج: تقویت مهارت دقت:

۱. دو تصویر مشابه که در ۲ یا چند مورد جزئی تفاوت دارد در اختیار فراگیر قرار دهیم تا تفاوت‌های بین دو تصویر را بیان دارد.

۲. تصحیح دیکته دوستان در تقویت مهارت دقت مؤثر است.

د: رفع ضعف‌های آموزشی:

متداول ترین مشکل دانش آموزان عدم شناخت حروف و ارتباط آن با صدا است. در زبان فارسی ۳۰ صوت و ۳۳ حرف وجود دارد. حروف الفبا از نظر ارتباطشان با صداها به سه دسته اند:

۱. حروفی که هر کدام نشانه یک صدا قرار می‌گیرند.

۲. حروفی که هر کدام نشانه چند صدا قرار می‌گیرند.

۳. حروفی که چند تای آنها نشانه یک صدا قرار می‌گیرند.

معمول ترین مشکلات بچه‌ها در نوع ۲ و ۳ است.

در جهت رفع این مشکل در پایه اول می‌توان:

- دانش آموزانی که اشکال در نوشتن کلمات را آن صدا چند شکل دارند. کارت‌های کلمات درست می‌کنیم و از آنها می‌خواهیم که هر روز کارت‌ها را بخوانند.

- با ترکیب صامت‌ها و مصوت‌ها کلمه بسازند.

- توجه دانش آموزان به جدول حروف الفبا در هنگام نوشتن دیکته سودمند است چرا که باید از غلط نویسی نوآموزان جلوگیری کنیم.

در جهت رفع این مشکل در کلیه پایه‌ها می‌توان:

- توجه معلم به نوشته‌های صحیح شاگردان به جای تأکید روی غلط‌ها.

- آموزش و تمرین قواعد خط نستعلیق قواعد مربوط به سین و شین کشیده، گرده و دندانه دار.

- بررسی دقیق تکالیف دروس مختلف از نظر املائی و منحصر نکردن مسئله املا در دو زنگ تعیین شده.

ارزشیابی املا

ارزشیابی مستمر در درس املا فارسی به روش‌های گوناگون قابل اجراست و نمره آن با توجه به میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیت‌های یادگیری از طریق بررسی تکالیف درسی، املائی کلاسی، فعالیت‌های خارج از کلاس و ... تعیین می‌شود. حداقل ۵ نمره باید به فعالیت‌های خارج از کلاس اختصاص یابد. ولی بحث اساسی این است که فعالیت خارج از کلاس در درس املا چیست و چگونه تعریف می‌شود؟

در این جا چند روش تجربی در ارزشیابی مستمر املا عنوان می‌گردد:

۱. املائی کامل کردنی، به دو شکل قابل اجرا است:

یا ... دورش را خط بکشد.

۲. تهیه کارت ۱۰ * ۷ سانتیمتر، سمت راست یک کلمه می‌نویسیم. از دانش آموز بخواهیم که همان کلمه را از بین کلماتی که در سمت چپ نوشته ایم، جدا کند.

۳. دادن تصویرهای شلوغ به دانش آموز و از او بخواهیم که یک مورد که به او پیشنهاد داده ایم رنگ بزند.

موارد فوق می‌تواند با همکاری اولیای دانش آموز صورت گیرد.

الف: تصاویر ناتمام به فراگیر، داده تا آنها را کامل کند. این تصویر می‌تواند اشکال هندسی، طراحی از حیوانات یا حروف الفبا باشد.

ب: دانش آموزی که دچار ضعف شنوایی است باید ضمن تماس با اولیای وی به پزشک جهت معاینه معرفی گردد. استفاده از سمعک، بلندتر گفتن دیکته، قرار دادن فراگیر در نیمکت‌های جلو می‌تواند در این امر مؤثر باشد.

برای درمان اختلالات املا

نویسی در دانش آموزان، نباید

به آنها مشق زیادی داده شود،

زیرا «مشق زیاد و بی هدف»، نه

تنها اختلال آن‌ها را بهبود نمی

بخشد، بلکه آن‌ها را بی علاقه تر

نمی‌کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

نویسی کند

واقفیت جز این نیست، زیرا فعالیتی صحیح جایگزین کرد تا بتوان رونویسی را حذف نمود. درس املا مانند سایر دروس آموختنی است و برای رسیدن به این هدف بخشی از ساعت‌های املا به آموزش اختصاص یابد.

الف: آموزش موارد خاص املائی:

- توجه به کلمه‌های هم خانواده - کلمه‌های هم معنی - کلمه‌های متضاد مخالف - و توجه و دقت فراگیران به معانی کلمه‌ها (یادگیری از طریق مجاورت و مشابهت بهتر صورت می‌گیرد).

- آموزش قواعد خط نستعلیق از جمله اتصال و انفعال، کلمه‌های مرکب، قواعد مربوط به سین و شین کشیده.

- املائی پای تابلو به منظور شناخت نواقص و اشکالات فراگیران.

مشکلات دیکته نویسی و راه حل‌های آن

اگر دیکته ۱۰ دانش آموز را مورد بررسی قرار دهیم، متوجه می‌شویم که:

نوع اشتباهات فراگیران مان یا ضعف در حافظه دیداری، ضعف در تمیز دیداری، شنوایی آموزشی و یا بی دقتی است که با توجه به فراوانی غلط‌های املائی برای رفع و درمان آن باید طراحی و برنامه ریزی کرد.

الف: اشکال در حافظه بصری و دیداری و عدم توانایی شناخت و یادآوری حروف به هنگام شنیدن اصوات و جانشین کردن حروف به جای صداها و یا فراموشی ترتیب حروف در کلمه.

تقویت حافظه دیداری:

۱. کلماتی را روی تابلو می‌نویسیم و از بچه‌های می‌خواهیم که خوب به کلمات نگاه و بعد پاک می‌کنیم. از فراگیران می‌خواهیم که کلماتی را به چشم دیده بودند بنویسند. به دانش آموزی که کلمات بیشتری را با دقت و درست نوشته بود امتیاز می‌دهیم.

۲. نصب تصاویر مختلف روی تابلو: از یکی از دانش آموزان که ضعف حافظه دیداری دارد می‌خواهیم که نزدیک تابلو آمده و دقیق نگاه کند. روی تصویر را می‌پوشانیم از دانش آموز می‌خواهیم که آنچه در تصویر دیده بود بیان کند. اگر به موارد کمی اشاره کرد دوباره تصویر را به او نشان می‌دهیم. مسلم، کیفیت نگاه کودک در دفعه دوم مهم تر است.

۳. بازی بگرد و پیدا کن در این امر مؤثر است.

۴. انواع اسباب بازی‌های آموزشی مربوط به حافظه مثل «دومینو» در این امر توصیه می‌شود.

۵. کارت بازی: واژه‌های مشکل را روی کارت نوشته و به دانش آموزان نشان می‌دهیم. دانش آموزی که بعد از دیدن کارت بتواند واژه درست را بنویسد امتیاز می‌گیرد.

تقویت حافظه تمیز دیداری:

باید توجه داشت که حافظه دیداری با حافظه تمیز دیداری فرق دارد. برای تقویت تمیز دیداری می‌توان:

۱. دادن روزنامه به دانش آموز تا حروف ج یا د

نقد و نظر

دیگته یا املا مسئله این است!

غلامحسین حسین زاده یوسفی
GH.hosseinzadeh@gmail.com

روش تعلیم و تربیت اسلام به تقلید از زمان پیغمبر اسلام (ص) شروع شد. به این معنی که پیغامبر هنگام جواب سؤالات اصحاب در مسجد مدینه می نشست و مردم برگرد او «حلقه» می زدند و سخنان او را می شنیدند و حفظ می کردند.

حلقه درس گاه بزرگ و زمانی کوچک بود و گاه در یک مسجد چند حلقه بر گرد چند استاد تشکیل می شد و هر حلقه منسوب به استادی بود که آن را ایجاد می کرد. گاه بر این حلقه ها نام «مجلس» اطلاق می شد و در این صورت هم آن را به نام استاد می خواندند.

استاد «املا» حدیث می کرد و املا اصطلاحاً به درسی گفته می شد که استادان در حلقه خود بیان می کردند به نحوی که شاگردان «مستمع» از آن یادداشت بردارند و یادداشت بردارنده را «مستملی» می نامیدند. از طریق املا معمولاً کتاب هایی به دست می آمد که آن را «امالی» می خواندند.

«امالی» اصطلاحی است در فرهنگ اسلامی به ویژه در حوزه حدیث، فقه و ادب عرب و عنوانی است برای بعضی کتاب ها که مطالب آن به شیوه خاصی که از سخنان استادی شنیده شده، گردآوری و توسط مستمعان مکتوب می شود. به این صورت که مطالب را استاد یا شیخ، در مجلس های جداگانه روایت و املا می کند و شاگردان می نویسند. سپس نوشته را بر شیخ عرضه می دارند و اجازه روایت آن را از شیخ می گیرند. در پایان، مجموع مطالب دیکته شده در کتابی جمع آوری و نام آن را «مجالس» یا «امالی» می گذارند. برخی از مهمترین کتب امالی عبارتند از: ۱- امالی سید شریف ابومحمد ناصر کبیر (د ۳۰۴ هـ) ۲- امالی شیخ صدوق ابوجعفر محمد بن علی معروف به «ابن بابویه» (د ۳۸۱ ق) ۳- امالی شیخ مفید (د ۴۱۳ ق) ۴- امالی سید شریف مرتضی علم الهدی حسینی موسوی (د ۴۳۶ ق) نام کتاب او عزرائق و دررالقائد است که به عنوان «امالی سید مرتضی» یا «امالی المرتضی» شهرت دارد. ۵- امالی شیخ طوسی ابوجعفر محمد بن حسن (د ۴۶۰ ق).

یک زمان ذکر دوست کرد بیان ساعتی درس عشق کرد املا

(منسوب به ناصر خسرو)

امروزه املا، فقط به درست نوشتن تبدیل شده است. یعنی معلم از روی متن کتاب درسی می خواند و دانش آموزان باید، لغات مشکل درس را قبلاً حفظ کرده و با رعایت قواعد نگارش، درست بنویسند. در حالی که در گذشته هم معلم و هم دانش آموزان هدف شان از گفتن و نوشتن درس، یادگیری و فهم محتوای درس و تألیف متون بود. در حالی که مهارت در درست نوشتن، پس از تسلط و فهم درس به مرور ایجاد می شد. بنابراین به نظر می رسد در آموزش و پرورش امروزی که کتاب های درسی استاندارد ملی در دسترس همه دانش آموزان قرار دارد، نظر به اینکه، در حال حاضر استفاده از روش واحدی برای آموزش و ارزشیابی این درس مرسوم است، این سؤال مطرح می شود: آیا ادامه همین روش های مرسوم مورد تأیید است؟ یا باید در اهداف و شیوه های یادگیری آن تغییرات اساسی به وجود آید؟

هدف از درس املا چیست؟

چرا ما اصرار داریم دانش آموزان درست بنویسند؟ چرا دانش آموزان دوره های مختلف به مرور از مهارت درست نوشتن فاصله می گیرند؟ و در شرایط عملی و واقعی غالباً بی دقت و غلط می نویسند؟ البته از طریق معادل فارسی اصطلاح «املا» می توان فهمید که منظور از «دیگته» چیست! یعنی رعایت اصول و قواعد صحیح «درست بنویسم» و «پارسی را پاس بداریم». که البته برای ارایه محصول اندیشه خود یا درک یک شاهکار یا اثر ادبی یا برقراری ارتباط با دیگران، کاری صحیح، مقبول و قابل قبول است. ولی نه برای انتقال

کلاس تعداد لغت یا ترکیب روی تخته کلاس می نویسیم و پس از یک بار خواندن پاک می کنیم. متنی به صورت پلی کیبی تهیه و در اختیار دانش آموزان می گذاریم تا جاهای خالی را با کلمات شنیده شده پر کنند.

روش کامل کردنی بدون دادن کلمه. متن با جای خالی داده می شود و دانش آموز جاهای خالی را با توجه به متن درس کامل می کند.

۲. املا صحیح کردنی:

روش اول: متنی با حدود ۱۵ اشتباه املائی به دانش آموزان داده می شود و از آنها می خواهیم غلط ها را پیدا و درستش را بنویسند. به دانش آموزانی که بیشترین غلط را پیدا کند امتیاز می دهیم. (تقویت مهارت در دقت)

روش دوم: بعد از بیان دیکته معلم، دفتر بچه ها را عوض می کنیم.

روش سوم: دیکته پای تخته که به این ترتیب معلم با ضعف نوازش آشنا می شود.

۳. املا گروهی:

دانش آموزان در پایه اول و دوم، ۲ نفری و در پایه های دوم تا پنجم گروه های ۴ تا ۵ نفری. گروه ها با مشورت یکدیگر املا می نویسند و تصحیح آن برای معلم بسیار ساده و با سرعت انجام می گیرد.

۴. کارت بازی برای پایه سوم تا پنجم:

بچه ها به عنوان تکلیف شب با کلمات جدید درس، کارت های ۵×۵ تهیه و کلمه تازه را با مداد سیاه و معنی آن را با مداد قرمز روی کارت ها می نویسند و در ساعت دیکته معنی کلمه را به پشت می چینند. سرگروه کلمات جدید که با مداد سیاه نوشته شده را از دوستانشان می گیرد و به هر کدام ۱ کلمه می دهد و شروع به باری می کنند. هر دانش آموزی که بتواند برای کلمه دستش هم معنی اش را پیدا کند کارت دیگر از سرگروه تحویل می گیرد و هر دانش آموز که بتواند کلمه و معنی بیشتری پیدا کند یا جفت کارت بیشتری داشته باشد، برنده بازی است. این بازی جهت تقویت حافظه دیداری- شنیداری و دقت تمرکز است.

۵. جدول سازی:

به عنوان فعالیت خارج از کلاس و تکلیف شب می توانیم به مناسبت های مختلف جدول آماده به بچه ها بدهیم و بگوییم از کتاب فارسی برای جدول سؤال عید غدیر، رمضان، عید قربان طرح کنید و در جلسه املا برای جوابگویی، بچه ها جدول ها را با هم عوض و به سؤالات یکدیگر جواب بدهند. جدا کردن حروف و قرار دادن در جدول، خود در یادگیری مؤثر است.

پارسی فروم

http://forum.p30parsi.com